

УДК 658.0 – 92

В.А. Ставенко, ст. викл., В.В. Дарієнко, канд. техн. наук, ас.*Кіровоградський національний технічний університет*

Роль соціального страхування в системі охорони праці

Викладено результати дослідження ролі соціального страхування в системі охорони праці на підприємстві, доведено необхідність його обов'язкового використання
охорона праці, соціальне страхування, нещасні випадки, професійні захворювання

Соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві і професійних захворювань сприяє підвищенню ефективності соціального захисту працівників в умовах існуючих професійних ризиків.

Не є секретом, що рівень виробничого травматизму в багатьох галузях народного господарства залишається високим, не дивлячись на постійне посилювання заходів, направлених на забезпечення безпечних умов праці. У зв'язку з цим введення обов'язкового соціального страхування працівників є безумовно, необхідною подією, що дозволяє вирішувати такі актуальні завдання, як забезпечення соціального захисту застрахованих, підвищення економічної зацікавленості наймачів в зниженні професійних ризиків, відшкодування шкоди, заподіяної життю і здоров'ю застрахованого при виконанні ним трудових обов'язків. Питання обов'язкового соціального страхування регулюються Законом №125-ФЗ «Про обов'язкове соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві і професійних захворювань», прийнятим 24.07.1998 що і надалі багато разів допрацьовувався і змінювався (далі по тексту – Закон про обов'язкове соціальне страхування). Згідно з цим законом, обов'язковому соціальному страхуванню від нещасних випадків на виробництві і професійних захворювань підлягають фізичні особи що виконують роботу на підставі трудового договору (контракту), а також фізичні особи, що засуджені до позбавлення волі і залучаються до праці страхувальником. При цьому обов'язковому соціальному страхуванню підлягають не лише громадяни України, але також іноземні громадяни і особи без громадянства. Що стосується фізичних осіб, що виконують роботу на підставі цивільно-правового договору, то вони підлягають обов'язковому соціальному страхуванню лише в тому випадку, якщо це вказано в договорі. Спрощена схема дії обов'язкового соціального страхування наступна: наймач, що здійснює прийом на роботу громадян, в обов'язковому порядку укладає договір з Фондом соціального страхування (ФСС) на страхування своїх працівників. Тобто, в інших термінах, наймач виступає страхувальником, ФСС – страховиком, а працівник є застрахованим. Страхувальник регулярно сплачує страховикові страховий внесок, тобто обов'язковий платіж по соціальному страхуванню від нещасних випадків на виробництві і професійних захворювань.

Якщо відбувається нещасний випадок на виробництві або у працівника виявляється професійне захворювання, то дана ситуація вважається страховим випадком, по якому страховик зобов'язаний здійснити забезпечення по страхуванню, тобто виплатити страхове відшкодування заподіяної шкоди. Забезпечення по страхуванню може здійснюватися декількома способами. Це можуть бути одноразові або щомісячні страхові виплати, посібник з тимчасової непрацездатності, а також оплата додаткових витрат, пов'язаних з медичною, соціальною і професійною реабілітацією застрахованого.

До страхового забезпечення не відносяться:

- відшкодування застрахованому втраченого заробітку в частині оплати праці за цивільно-правовим договором, по якому не передбачений обов'язок сплати працедавцем страхових внесків страховикові;
- відшкодування застрахованому втраченого заробітку в частині виплати авторського гонорару, на який не нараховані страхові внески;
- відшкодування застрахованому моральної шкоди, заподіяної у зв'язку з нещасним випадком на виробництві або професійним захворюванням.

Якщо при розслідуванні страхового випадку комісією була встановлено, що груба необережність застрахованого сприяла виникненню або збільшенню шкоди, заподіяної його здоров'ю, то розмір щомісячних страхових виплат зменшується відповідно мірі провини застрахованого. При цьому розмір щомісячних страхових виплат не може бути понижений більш ніж на 25 відсотків, і зовсім не може бути зменшений в разі смерті застрахованого.

Відмова у відшкодуванні шкоди при настанні страхових випадків, підтверджених в установленому порядку, не допускається, за винятком шкоди, що виникла унаслідок наміру застрахованого, підтвердженого висновком правоохоронних органів.

Право потерпілих на забезпечення по страхуванню виникає з дня настання страхового випадку. В разі смерті застрахованого право на здобуття страхових виплат мають осіб, перерахованих в п.2 статті 7 Закону про обов'язкове соціальне страхування. Призначення забезпечення по страхуванню здійснюється страховиком на підставі заяви застрахованого (його довіреної особи або особи, що має право на здобуття страхових виплат) і необхідних документів з наступного списку:

- акту про нещасний випадок на виробництві або акту про професійне захворювання;
- довідки про середній місячний заробіток застрахованого за період, вибраний їм для розрахунку щомісячних страхових виплат;
- висновки установи медико-соціальної експертизи про міру втрати професійної працездатності застрахованого;
- висновки установи медико-соціальної експертизи про необхідні види соціальної, медичної і професійної реабілітації застрахованого;
- цивільно-правового договору, що передбачає сплату страхових внесків на користь застрахованого, а також копії трудової книжки або іншого документа, підтверджуючого знаходження постраждалого в трудових стосунках із страхувальником;
- сповіщення лікувально-профілактичної установи про встановлення завершального діагнозу гострого або хронічного професійного захворювання (отруєння);
- висновки центру професійної патології про наявність професійного захворювання;
- документів підтверджуючих витрати на здійснення по висновку установи медико-соціальної експертизи соціальної, медичної і професійної реабілітації застрахованого;
- програми реабілітації постраждалого.

В разі смерті працівника:

- свідоцтва про смерть застрахованого;
- висновки установи медико-соціальної експертизи про зв'язок смерті постраждалого з нещасним випадком на виробництві або професійним захворюванням;
- довідки житлово-експлуатаційного органу, а при його відсутності органу місцевого самоврядування про склад сім'ї померлого застрахованого;
- документа, підтверджуючого факт знаходження на утриманні або встановлення права на здобуття допомоги;
- документа, підтверджуючого, що один з батьків, чоловік (дружина) або інший член сім'ї померлого, зайнятого доглядом за дітьми, внуками, братами і сестрами

застрахованого, що не досягли віку 14 років або що досягли вказаного віку, але по висновку установи медико-соціальної експертизи або лікувально-профілактичної установи що визнаними мають потребу за станом здоров'я в сторонньому догляді, не працює;

- довідки учбової установи про те, що має право на здобуття страхових виплат член сім'ї померлого застрахованого вчиться в цій учбовій установі на очній формі навчання.

Перелік документів, необхідних для призначення забезпечення по страхуванню, визначається Фондом соціального страхування для кожного страхового випадку.

Система обов'язкового соціального страхування не позбавлена недоліків. До основних з них фахівці відносять незбалансованість рівнів виплачуваних сум грошей і їх неадекватність реальним професійним ризикам в різних областях господарювання.

У зв'язку з цим останнім часом нестримно розвивається добровільне соціальне страхування, що дозволяє нівелювати недоліки обов'язкової системи. Таке спільне існування обов'язкового і добровільного соціального страхування є найбільш ефективним варіантом забезпечення соціального захисту трудящих, що підтверджене практикою багатьох розвинених держав. Тому навіть в Законі про обов'язковий соціальний страхуванні сказано, що наймачі мають право окрім обов'язкового соціального страхування здійснювати за рахунок власних засобів інші види страхування працівників.

Введення добровільного страхування співробітників позитивно впливає на імідж організації, підвищує довіру працівників і знижує текучість кадрів. При цьому добровільне страхування допомагає уникнути додаткових витрат наймача при настанні нещасного випадку на виробництві і одночасно забезпечує вищий рівень страхових виплат постраждалим, підвищуючи тим самим соціальну захищеність працівників.

Список літератури

1. В.Т. Медведев. Охрана труда и промышленная экология / В.Т. Медведев, С.Г. Новиков, А.В. Каралюнец, Т.Н. Маслов. - М: Академия, 2006. - 416 с.
2. Охорона праці в Україні: Організація і управління. Нормативно-правове забезпечення. Дозвільна система. Небезпечні фактори і умови праці. Страхування. Відповідальність. - К: Юрінком Інтер, 2000. - 400 с.
3. Старовойт А.Г., Золотарев И.В. Анализ функционирования предприятия через систему аттестации ИТР (руководителей, специалистов, служащих, его структурных подразделений) : 100 вопросов и ответов о работе коксохимического предприятия. - Донецк: Вебер, 2008. - 400 с.
4. Лесенко Г. Подготовка предприятия к комплексной проверке состояния охраны труда. //Охрана труда. - 2004. - №8. - с. 37-38
5. Охорона праці на гірничо-металургійному підприємстві : Ч.4. Енергетичний комплекс. - Дн-ськ: Ліра, 2004. - 416 с.

Одержано 31.08.10